

~ **НАУКОВІ ДОПОВІДІ** ~

Матюшенко Олена Іванівна

завідувач кафедри кримінального права
кандидат наук з державного управління

Павловська Анна Анатоліївна,

доцент кафедри кримінального права
кандидат юридичних наук, доцент

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИМУСОВИХ
ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ**

Більшість кримінальних законів зарубіжних країн передбачають звільнення від покарання осіб, що вчинили протиправне діяння в стані неосудності та застосовують до них запобіжні заходи у вигляді примусового лікування в спеціальній медичній установі. Інститут примусових заходів безпеки нині визнаний та сприйнятий усіма законодавчими системами. Він закріплений в кримінальному праві багатьох європейських держав як з континентальною системою права: Німеччині, Польщі, Іспанії, Італії, Швейцарії, так і в країнах загального права: Великобританія і США.

Так, основною метою примусових заходів є превенція "небезпечного стану" особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння, це досягається за допомогою ізоляції її від суспільства. В той же час, слід відмітити, що наявність цього інституту в кожній із зазначених країн характеризується рядом певних національних особливостей.

Кримінальне право Німеччини та Швейцарії передбачає «двоколійну» систему кримінально-правової дії, а саме дію покарання й примусових заходів безпеки. Примусові заходи безпеки, що застосовуються до психічно хворих в кримінальному законодавстві цих країн виділені в окрему главу: в Швейцарії – «Заходи безпеки», а в Німеччині – «Заходи виправлення та безпеки».

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини (далі –КК ФРН), а саме §61 встановлює вичерпний перелік заходів виправлення та безпеки. Так, ними є: поміщення в психіатричну лікарню, поміщення в лікувальний заклад для алкоголіків і наркоманів, встановлення нагляду; позбавлення водійських прав; заборона займатися певною професійною діяльністю [1].

Водночас, слід зазначити, що обмежено осудною визнається особа, яка хоча й не вважається психічно хворою, проте, відрізняється за своєю психічною структурою від нормального типу людей (психопати, істерики і т. п.). Так, особи, які визнані неосудними та вчинили суспільно-небезпечне діяння, не підлягають покаранню.

Відповідно до ст. 12 КК Швейцарії, приписи про неосудність і обмежену осудність не застосовуються до осіб, які самі призводять себе в стан тяжкого розладу або помутніння свідомості з наміром вчинити в такому стані злочинне діяння (наприклад, вживаючи алкоголь або наркотичні засоби)[2].

Зокрема, слід зазначити, що в КК Швейцарії міститься специфічна норма про так званій сумнівний душевний стан обвинуваченого, яка на наш погляд, носить швидше процесуальний, чим матеріальний характер і визначає випадки призначення психіатричної експертизи.

До заходів безпеки кримінальне законодавство Швейцарії відносить: ізоляція "звичайних" злочинців, заходи, що застосовуються до психічнохворих, виправлення тих, хто страждають на алкоголізм і наркоманію.

Стаття 43 КК Швейцарії передбачає, що суд може винести припис про поміщення душевно хворого, що вчинив діяння, за яке передбачено покарання каторжною в'язницею або тюремним ув'язненням, до лікувальної установи або притулку, якщо зазначеному хворому потрібний лікарський нагляд або особливий догляд [2]. Отже, можна зробити висновок, що метою цього заходу є як зменшення небезпеки вчинення нових суспільно-небезпечних діянь, так і їх профілактика.

В свою чергу суд Німеччини, призначаючи поміщення в психіатричну лікарню, може одночасно ухвалити рішення про умовне відстрочення даних заходів у разі особливих обставин, що дають підстави вважати, що мета цього заходу може бути досягнута і без його виконання. В даному разі за такою особою в обов'язковому порядку встановлюється нагляд [1]. Водночас КК Швейцарії передбачено, якщо психічно хворий є суспільно небезпечним або ж амбулаторне лікування відносно нього не досягає своєї кінцевої мети та представлятиме небезпеку для суспільства, то суддя повинен винести розпорядження про застосування до нього інтернування до спеціальної лікувальної установи або рішення про поміщення в притулок [2].

У кримінальному законодавстві Іспанії збережена традиційна система поєднання покарань і примусових заходів безпеки. Так, підґрунтям застосування примусових заходів може бути лише встановлення «кримінальної небезпеки» особи, тобто якщо особа вчинила діяння, що встановлюється законом як злочин [3]. Заходи безпеки, що пов'язані з позбавленням волі це примусове поміщення особи в психіатричний заклад або в спеціальний центр перевиховання. Якщо покарання не передбачає позбавлення волі, Суд або Трибунал може призначити тільки примусовий захід безпеки, який відповідно також не передбачає позбавлення волі.

Особливістю системи виправних установ Іспанії, що застосовують примусові заходи впливу до психічно хворих, є їх спеціалізованість не лише на лікуванні хворих з певним психічним захворюванням, але й розподіл їх з

урахуванням проведення освітніх і виховних програм для неповнолітніх хворих, що страждають на слабоумство[3].

Особливу цікавість, на наш погляд, представляють примусові заходи медичного характеру, що застосовуються відносно психічнохворих осіб в США. Так, в кожному штаті ці заходи термінологічно визначені по-різному, наприклад, за законодавством штату Мериленд такі заходи називаються «Ізоляцією дефективних правопорушників». В той же час, кримінальні кодекси штатів, як правило, не містять норми, що регламентують цей правовий інститут. Подібне законодавче регулювання здійснюється за допомогою ухвалення спеціальних законів щодо осіб, які страждають на психічне захворювання [4].

За французьким законодавством будь-яке "безумство", будь-який психічний розлад патологічного характеру (прогресивний параліч, синільний психоз, шизофренія) є достатньою основою для визнання особи неосудною. Наявність такого розладу у особи встановлюється судово - психіатричною експертизою, висновок якої хоча й не є обов'язковим доказом для суду, але зазвичай служить достатньою підставою для звільнення даної особи від кримінальної відповідальності.

Водночас КК Франції також містить норму про обмежену осудність (ст. 122-1). Проте стан обмеженої осудності не виключає злочинності діяння, а також кримінальної відповідальності, і дозволяє застосувати до особи, яку визнано обмежено осудною, примусові заходи медичного характеру. Ці особи повинні знаходитись в спеціалізованій лікувальній установі, режим якої поєднує у собі як режим ув'язнення, так і проведення медично-психіатричних заходів [5].

Таким чином, аналіз кримінального законодавства щодо примусових заходів медичного характеру зарубіжних держав показує нам, що в деяких країнах, як у минулому, так і нині, питання, пов'язані із вчиненням особою злочину в неосудному або обмежено осудному стані досить повно законодавчо не розроблені, або взагалі не вирішені.

Зазначені питання, поза сумнівом, вимагають подальшого вивчення, уточнення та вдосконалення з точки зору медицини, теорії кримінального права й судово-слідчої практики. Адже, світова законодавча кримінально-правова практика не виробила єдиної точки зору з приводу природи й суті кримінальної відповідальності осіб з психічним розладом і застосування до них примусових заходів медичного характеру, що не виключає осудності, тому її узагальнений законодавчий досвід не може бути вагомим аргументом на користь тієї чи іншої точки зору в науці вітчизняного кримінального права.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://constitutions.ru/archives/5854/2>

2. Кримінальний кодекс Швейцарії [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.pandia.ru/text/77/458/812.php/>
3. Кримінальний кодекс Іспанії [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1247923&subID=100111282,100111286#text>
4. Нерсесян А.А. Вопросы наказуемости в уголовном праве ФРГ и США / А.А. Нерсесян. — М.: Наука. 1992. —С. 196.
5. Крылова Н.Е. Новый уголовный кодекс Франции // Государство и право – 1994. – №12. – 116 с.

Степанова Діана Олександрівна
курсант 3-го курсу інституту №3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Павловська А.А.**
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 325 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ

Пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19), яка наразі поширюється по всьому світу, викликала глобальні зміни у всіх сферах життя людства. Злочинність «на карантин» не пішла, натомість пандемія вплинула на характер злочинної діяльності. З одного боку, закриття кордонів, обмеження щодо проведення масових заходів, переведення працівників на «дистанційну» роботу, обмеження у роботі транспорту, розважальних і закладів харчування значно уповільнило певні види злочинів. З іншого – злочинці у зв'язку і нестабільною ситуацією в країні, наживаються на зростаючому попиті на деякі товари та послуги, що призвело до появи нових адаптивних видів злочинності.

У зв'язку з появою COVID-19 в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів які були спрямовані на її стримування та мінімальне розповсюдження. Одним з основних законів України, який регулює питання щодо запобігання виникненню і поширенню епідемії, став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 17 березня 2020 року. [1]

Цей закон передбачає посилення відповідальності за порушення протиепідемічних заходів, які діють на території України. Наприклад, до Кодексу України про адміністративні правопорушення було внесено деякі зміни, а саме: стаття 44-3 "Порушення правил щодо карантину людей" була доповнена другою частиною. Кримінальний кодекс України теж зазнав змін, ст. 325 «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання